

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ה' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הר"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה הודפת
צדקה וחסד
מרת **ורדה שניצר**
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 681

מסכת נדה כ' - כ"ז

בס"ד, כ' סיון תשע"ב

השבוע בגליון

- ארבע עיניים, ארבע ידיים ושני ראשים
- הכרעת הלכה לאור הגילוי
- אין להשוות בין טבע בני אדם לבין טבע בעלי חיים
- בעל חיים דמוי חזיר עם שסע בגבו
- טפח' - מה הוא?

- נאמנות הרופאים ומדע הרפואה - גבולות וסייגים
- קביעת הרופא מעלה ספק
- ההבדל בין אבחנה כללית לבין אבחנה פרטית
- קביעות רפואיות בימינו
- אימתי נוצרו ההרים?

דבר העורך

7 שבועות

סיום הש"ס קרב ובא. עוד מעט קט נחלל לספור את השבועות ונחל למנות את הימים. הן כך והן כך, התאריך יבוא עלינו לטובה, אם ירצה ה'. י"ד באב. בעזרת ה' התאריך הזה יזכר כיום גדול, אשר בו הדהדה בשורת הדף היומי, וקולו של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל ימלא את חלל העולם מקצהו ועד קצהו: הדף היומי מאחד את כל יהודי העולם. למדו תורה יהודים חביבים, זו היא כל התורה.

בתקופה האחרונה אנו משתדלים בטורנו הצנוע לדרבן יהודים להצטרף אל מעגלי לומדי הדף היומי, דווקא לפני סיום הש"ס, וסיבות רבות לדבר. תחושת הסיום בצוותא, תעניק ללומד חוויה עצומה שתלווה אותו לכל ארכן של שבע וחצי השנים הבאות עלינו לטובה - בכל תקופה, בכל מסכת, יעמדו לצידו מאות אלפי יהודים ויעודדוהו, אנו איתך, ממשכיכים במעלה ההר! כמו כן, אי אפשר להתעלם מן האמת הפשוטה, כי כל יום של לימוד תורה הוא רווח בפני עצמו; מדוע להתחיל ללמוד תורה עוד שבעה שבועות, להפסיד ארבעים ותשעה ימים של לימוד תורה? החיים אינם ארוכים עד כדי כך שמי מאיתנו רשאי לוותר על ארבעים ותשעה ימים סתם כך. **השבוע** נחשוף שני סיפורים מרתקים ביותר, כל אחד בתחום שונה לחלוטין, אך שניהם עוסקים בלימוד התורה, ובזכות הגדולה של לומדי התורה. **כותב** הרב א. ב. שליט"א, (השם שמור במערכת): **הגב' אהובה אטיאס תחי'** מבני ברק פנתה לחמותי הרבנית א. פ. תחי', וסיפרה לה את המעשה הבא כדי לפרסמו ב"מאורות הדף היומי".

דף כב/ב ואבא שאל לה פעמים וחכמים שאלו לרופאים

נאמנות הרופאים ומדע הרפואה - גבולות וסייגים

בגמרא מסופר, כי פעם אירע שהתעורר ספק טומאה, אך רופאים אשר בדקו את הדבר קבעו, כי אין סיבה לטומאה, וכי החשש התעורר בעקבות מכה חיצונית שאין בינה לבין הטומאה מאומה. משכך, חכמים הורו לערוך בדיקה מסויימת ובאמצעותה לוודא אם אמת דברו הרופאים. דברי הגמרא הפליאו את הרא"ש, אשר כלל את תמיהתו בצרור שאלות ששיגר אל הרשב"א (שו"ת הרא"ש כ"ב ב' י"ח): לאחר שהרופאים העידו על קיומה של מכה, מדוע יש צורך בבדיקה נוספת? **קביעת הרופא מעלה ספק:** אין לפנינו את תשובת הרשב"א, יתכן שלא השיב עליה כלל, ולפיכך, אנו נותרים עם מסקנה, כי אין לקבוע הלכה על פי חוות דעתו של רופא, אי לזאת חכמים נזקקו לאמת את דבריו של הרופא באמצעות בדיקה. אכן, היו מן הפוסקים שלמדו מן הגמרא, כי רופא אינו נאמן באופן מוחלט, אלא בכוחו להעלות ספק. אשר על כן, במקרה של פיקוח נפש - שומעים לו, שהרי ספק פיקוח נפש דוחה את כל התורה, ואילו בשאלה הנוגעת לאיסורי תורה, יש לבדוק אם צדקו דברי הרופא אשר דבריו מעוררים את הספק (דרכי תשובה" על "שולחן ערוך" יו"ד סימן קפ"ז ס"ק צ"ח). טרם נמשיך בהבאת דברי הפוסקים על נושא סבוך זה נציין, כי אנו מתייחסים לרופא אשר מהימנותו האישית אינה מוטלת בספק, והוא נאמן לכל דבר, על איסור ועל היתר וכדומה (עיין "שולחן ערוך" שם סעיף ח).

ההבדל בין אבחנה כללית לבין אבחנה פרטית: "חתם סופר" זצ"ל (שו"ת "חתם סופר" יו"ד סימן קנ"ח סימן קע"ג וסימן קע"ה) מפלס דרך חדשה לגבי נאמנות הרופאים, על ידי פילוח הספקות השונים המתעוררים בהלכה. כאשר רופא קובע כי קיים בעולם טבע פלוני, הרי הוא נאמן. ברם, הוא אינו נאמן באבחנתו על אדם מסויים. כלומר, כאשר הרופא קובע את אבחנתו על סמך השערה, לאור נסיונו הרפואי - כמובן, אזי, לא ניתן להתייחס לכך כאל קביעה בלתי מעוררת, ושתי סיבות לדבר. **א.** הרי הרופא בעצמו מודה, כי חוות דעתו ניתנה על סמך השערה. **ב.** הניסויים אשר מהם מסיקים מסקנות בוצעו על גויים, אשר טבעם שונה מטבע היהודי, כמבואר במספר מקומות בגמרא (שבת פו/א עבודה זרה לא/ב, ולהלן לד/ב). לפיכך, ניתן לסמוך על הרופא לגבי טבע כללי הרגיל, אשר אינו דורש שיקול דעת לגופו של מקרה.

מפתיע לגלות, כי הרא"ש בעצמו מתייחס לשאלתו במקום אחר, ושם הוא גם מתרץ את קושייתו. בתוספות הרא"ש הנדפס בשולי הגמרא הוא כותב: "לא שהיה ברור לרופאים... אלא אמרו הרופאים אולי... מכה יש... ויבדק הדבר...". כלומר, הוא מפרש בגמרא, שהרופאים בעצמם לא קבעו את דברתם במסמרות, אלא העלו אפשרות, ספק, אשר חכמים הציעו לבררו על ידי בדיקה. לכאורה, דברי הרא"ש סותרים את דברי "חתם סופר" זצ"ל, שכן, מתירוצו של הרא"ש עולה, כי אם הרופאים היו קובעים את דבריהם באופן וודאי, לא היה צורך בבדיקה - בניגוד לדברי "חתם סופר" זצ"ל. ברם, הגר"ש וואזנר שליט"א מבאר, כי יתכן שהרא"ש לא נתכוון לכך שהרופא נאמן

צעילוי נשמת

מרת **אסתר איינהורן** ע"ה
ב"ר דוד ז"ל
נלב"ע כ"ג בסיון תש"ס
תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו
הר"ר חיים נפתלי איינהורן ומשפ' שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

מורנו הגה"ח רבי
שמואל צבי קובלסקי זצ"ל
בן הר"ר בנימין ז"ל
נלב"ע כ"ג בסיון תשנ"ג
תנצב"ה

צעילוי נשמת

הר"ר **ניסן קלמן** ז"ל
ב"ר מאיר צבי ז"ל - תל אביב
נלב"ע כ"ב בסיון תשס"א
תנצב"ה
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

בלא בדיקה אחריו, אלא כאשר הוא קובע את אבחנתו על סמך עובדות ולא על פי שיקול דעת. במקרה זה הרופא נאמן, שהרי דבריו נקבעים על פי מציאות הנראית לעין.

קביעות רפואיות בימינו: לפיכך, פוסק הגר"ש וואזנר שליט"א, כי בזמננו, עם התפתחות הטכנולוגיה בכלל, ועולם הרפואה בפרט, קביעות רפואיות, אשר בעבר ניתנו על פי השערה, מתבססות על ממצאים ועל צילומים, וממילא ניתן לסמוך עליהן (שר"ת "שבת הלוי" חלק ה' סימן קכ"ו, ו"שיעורי שבת הלוי" סימן קס"ז סעיף ח').

דף כג/א אלא מעתה המפלת דמות הר אימתי נוצרו ההרים?

בגמרא מבואר, כי ההרים נחשבים יצירה, שנאמר (עמוס ד' ג') "כי הנה יוצר הרים וברא רוח". הזוכים ללמוד גם דף יומי בתלמוד ירושלמי, התוודעו לנאמר בירושלמי במסכת נדה, כי ההרים שונים מיתר הדברים שנוצרו בששת ימי בראשית, "שאין כתיב בהן יצירה מתחילת ברייתו של עולם".

כשהעולם היה עגול: המהר"ץ חיות מבאר את כוונת הירושלמי, כי ב"סיפורי קורות הטבע" נאמר, שהעולם היה עגול ככדור בעת ברייתו, שהעגול מורה על שלמות, וחלק וישר היה. ברבות השנים, סופות סערה עזות, והמבול בראשון, שטפו את היקום ונתהוו הרים, עמקים וגבעות. אות לתהפוכות אלו קיימים במעמקים, בהם נמצאים שרידים ליצורים צומחים וחיים, שאינם מתפתחים במקומות אלו. זו כוונת הירושלמי, כי ההרים לא נוצרו מתחילה, אלא "על ידי השתלשלות חוקי הטבע אשר חקק ה' במעשי בראשית".

כך נוצרו הרי אטליה: בספרי האחרונים הדברים נידונו ביסודיות, תוך כדי עימות קביעה זו עם פסוקים שונים ומדרשים, בהם נאמר במפורש, כי ההרים נוצרו בששת ימי בראשית. התמיהה הגדולה ביותר, היא זו שעמד בה המהרש"ם (שו"ת חלק ז' סוף סימן ק"ז). הרי על הרואה הרים משונים בגובהם, מוטל לברך "עושה מעשה בראשית", וכן נפסק להלכה ("שולחן ערוך" או"ח סימן רכ"ח סעיף א-ג), והפוסקים אף טרחו לבאר, כי הרים אשר נוצרו לאחר ששת ימי בראשית אינם ראויים לברכה זו, כפי שה"משנה ברורה" (שם ס"ק א') מבהיר בשם "אליה רבה", כי עיקר ברכה זו "כשאנו מכירים היום דבר שאנו יודעים שהקב"ה ברא מששת ימי בראשית ועדיין הוא קיים". כך למשל, בעל "בצל החכמה" (שר"ת חלק ב' סימן י'), מצטט מספר פוסקים אשר קבעו, כי אין לברך ברכה זו על ההרים הגבוהים באיטליה, בחצי האי האיפרינאי, מפני שבגמרא (שבת נו"א) נאמר, ש"כרך גדול של רומי" נבנה על שרטון שעלה בים מקנה שנעץ גבריאל כשנשא שלמה את בת פרעה! הרי לנו, כי בששת ימי בראשית נוצרו הרים גם נוצרו. עלינו להסיק בהכרח, שבריאת ההרים היא תוצר של מעשה בראשית ואת דברי הירושלמי יש לפרש כפשוטם, שכוונתו, כי במעשה בראשית המפורט בתורה, לא נזכרה המילה "יצירה" לגבי ההרים, מפני שהם לא היו יצירה נפרדת מן הארץ, אלא נבראו ביחד עמה.

דף כד/א שני גבין ושני שדראות

ארבע עיניים, ארבע ידיים ושני ראשים

עדות מרתקת ביותר מביא הריטב"א, בשם יהודי, ר' אושעיא שמו, אשר ראה אשה שיש לה ארבע עיניים, ארבע ידיים, שני ראשים, והיא אוכלת בכל אחד מהם בנפרד, והיא חייתה למעלה מעשרים שנה. הראשונים עסקו בהרחבה במקרים מסוג זה, לאור מחלוקת רב ושמואל בגמרא, כלהלן. התורה קובעת, כי בהמה "שסועה" אסורה באכילה. לדעת שמואל מדובר בחיה אשר גבה ועמוד שדרתה שסועים ומחולקים לשניים, זאת אסרה התורה לאכול. ואילו לדעת רב, אין בנמצא בעולם חיה כזו, ואם יש, אין כל סיכוי שתחיה, ולפיכך, לדעתו, כוונת התורה היא לשלול אכילת בהמה נדירה זו בעודה עובר, שאף על פי שבן פקועה, עובר של בהמה שנשחטה, מותר באכילה, אם נמצא כי גבו ועמוד שדרתו חצויים, הוא אסור באכילה.

הכרעת הלכה לאור הגילוי: משכך, כותב הראב"ד, אף על פי שבמחלוקות שבין רב לבין שמואל מכריעים הלכה כרב בהלכות איסור והיתר וכשמואל בדיני ממונות, במקרה זה יש לחרוג מן הכלל ולהכריע כשמואל, שהרי עיניו רואות כי בריה שכזו מסוגלת לשרוד ולהאריך ימים.

אין להשוות בין טבע בני אדם לבין טבע בעלי חיים: הריטב"א דוחה הוכחה זו משני טעמים. האחד, כי אין להוכיח מטבע בני האדם לטבע בעלי החיים. זאת ועוד, השסועה המדוברת בגמרא היא בעלת שני גופים וראש אחד, בעוד המקרה המדובר, כמו גם מקרים נוספים שאותו בימים ההם, היו של בריות בעלות שני ראשים. להלכה נפסק כדעת רב ("שולחן ערוך" יו"ד סימן י"ג סעיף ו').

התרגשות גדולה אפפה את הגאון רבי ישועה שמעון חיים עובדיה זצ"ל, המספר בהשתאות בספרו "ישמח לבב" (יו"ד סימן ו'), כי "מעשה נפלא בא לידי בעובר של בהמה דקה שהיה לו ב' גופים שלמים מובדלים זה מזה לגמרי, אלא שמצווארם ולמעלה הורכבו שני הצווארים זה על זה ונעשו לצוואר אחד עם ראש אחד כשאר הראשים, באופן שהיו לו ב' גופין כלילן בחד רישא" - שני גופים

אבי הלך לבית עולמו. במשך כל השנה חיפשנו זכויות להמתקת דינו, ועדיין הרגשנו שלא עשינו דינו, והנה, התקרב יום השנה לפטירתו, והסתובבנו כולנו חסרי מנוחה - האם אכן התאמצנו דיינו כדי לזכות את אבינו האהוב. אותו היום זכור לי היטב. חתני הפועי ובפיו בשורה: אמא! האם את מדליקה נר ביום השנה? בודאי... עניתי בפליאה! ושוב שאל: וכי מדוע שלא תדליקי בכל בתי הכנסת בעיר... ואני, עם סימן שאלה גדול על פניו! והוא לא מרפה: ושמא, בבתי כנסת בכל ארץ ישראל... ואולי אף במקומות שונים בעולם, ואני לא מבינה כלל, למה הוא חותר... ואז הוא הכריז, הרי נר מצוה ותורה אור, מה לך זכות גדולה מקביעת שיעור לעילוי נשמתו, ביום פטירתו, בעשרות ובמאות בתי כנסיות... זה נשמע נפלא! אין ספק. אבל כיצד? מהיכן המשאבים? מי... מה... איך?!

ואז הוא השלים את ההצעה: מאורות הדף היומי יציאו את נשמתו - ביום פטירתו - על דף הגמרא היומי אשר יילמד באותו היום בפי אלפי אלפי לומדים... אין סוף של נרות זיכרון!

מילה נוספת לא היתה נדרשת, כולנו התרגשנו, וידענו שעשינו דבר גדול.

בליל מוצאי יום השנה, חלמתי שאבי ז"ל מקיש בדלת ביתנו, עומד בפתח בפנים מאירות: ומכריז ואומר: "זה הוא זה! אני אחרי המשפט. שפטו אותי, והכל נגמר". הפצתי בו, והוא נכנס והתיישב מרוגש. אני רצתי להכין ולהגיש כוס תה, כהרגלי, אך הוא סימן תנועת ביטול, כאומר, אין צורך, מיותר. ואז החל וסיפר, כי שנה שלמה - שנה לא קלה עברה עליו. הוא הובא והוחזר, הובא והוחזר, בפני בית דין וכעת, הכל מאחורי... באתי להודות לך!

האמת היא, סיימה הגב' אטיאס: לא חפצתי להוציא סיפור זה לרשות הרבים, הוא היה יקר לי מכדי לפרסמו, ואישי מידי מכדי להניחו ברשות הרבים, אך הפעמון של פעמי סיום הש"ס ריגש אותי, וגרם לי לפנות ולשתף אתכם. דעו - מהי הזכות העצומה הגלומה ברעיון האדיר אשר אתם עומדים מאחוריו. אשריכם ואשרי חלקכם.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף כב/ב ארחיה... קרי עליה סוד ה' ליראיו

חוש הריח

יראת ה', מבאר המהרש"א, מעניקה לאדם יכולת הרהר מופלאה. הן כך נאמר בו במשית, "והריחו ביראת ה'", הוא יכיר את טיבו של כל אדם על ידי הריחה, משום היראת שמים שתהא בו במשית.

בהזדמנות מסויימת התבטא הגר"א לאפיאן זצ"ל על האדמו"ר מגור בעל "שפת אמת": לאדמו"רים הגדולים היה חוש ריח...

דף כב/ב וחכמים שאלו הרופאים **בין רופא לטייס**

אמר הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל: **מדוע** הנזקק לרופא לעניין חמור הרי הוא מברר על טיבו קודם לכן, ואילו הטס באוויר אינו מברר על טיב הטייס? - מפני שעל הטייס ועל אחריותו אין צורך לברר, הוא טס עם הנוסעים גם כן... אמור מעתה, אילו הרופא היה חש כנמצא עם החולה, לא היה צורך לברר אף עליו... ("תורת היולדת" ח"א).

דף כב/ב ויברא אלוקים את האדם בצלמו **מהות האדם**

"ויברא אלוקים את האדם בצלמו" (בראשית א/כז). **פסוק** זה, אמר הסבא מסלבדוקא זצ"ל, אין לעבור עליו בהיסח הדעת! כאן כתוב הכל: שהאדם אינו רק חומר וגוף, יש בו התגלות אלוקית של ממש. תעודתו

כלולים בראש אחד. "ואשתומם על המראה, וחשבתי אולי זוהי השסועה שאסרה התורה כמו שנאמר במסכת נדה, שהיא בריה שיש לה שני גבין ושני שדראות".

בעל חיים דמוי חזיר עם שסע בגבו: מעניין לציין, את דברי המלבי"ם (שמיני ע"ג), המתאר בשם חכמי הטבע, כי באמריקה הדרומית מצוייה חיה שיש בצורתה דמיון לחזיר, היא מעלת גרה ושסעת שסע פרסה - סימני הטהרה, ושסע בעובי אצבע יש לכל אורך גבה. לדעת רב, הסובר שאין בריה שכזו בנמצא, צריך לומר, אומר המלבי"ם, כי דמוי חזיר זה אינו נחשב בעל שני גווים ושתי שדראות, מפני שהשסע הוא חיצוני בלבד ואינו עמוק.

דף כו/א חמשה שיעורן טפח

'טפח' - מה הוא?

הגמרא מונה מספר רב של שיעורי תורה התלויים בשיעור "טפח". הטפח מוזכר כבר בתורה, כמידת כלי המשכן - "ועשית לו מסגרת טפח סביב" (שמות כה/כה), והוא מהווה בסיס לשיעורים רבים, מן התורה ומדרבנן.

פעולת 'טיפוח': חז"ל התבטאו במספר מקומות במונח "טפח של כל אדם" (מנחות מא/ב ועוד). הטפח הוא, איפוא, מידה טבעית, כפי שכזית, ביצה, ואמה הן מידות שנקבעו על פי מונחים שימושיים. טפח זה מה הוא? ובכן, הטפח הוא שמה של פיסת היד. הכאת כף אל כף מכונה 'טיפוח' - "אין מטפחין" בשבת (ביצה ל/א). כמו כן פעולת איסוף שמן בכף היד מכונה 'לטפח' (תרומות פרק י"א מ"ו, ור"ש שם).

ארבע אצבעות וארבע אגודלים, היינו הך: הבנה זו מיישבת נידון סבוך. בראשונים מבואר, כי הטפח הוא כרוחב ארבע אצבעות היד (רש"י בסוכה ז/א, רד"ק בספר השרשים ערך טפח, ועוד), ואילו בגמרא (מנחות מא/ב) נאמר, כי הטפח הוא ברוחב של ארבעה אגודלים. ארבעה אגודלים, יודע כל אחד, רחבים יותר מארבע אצבעות. ברם, לאחר שהתברר כי 'טפח' הוא שמה של כף היד, ניתן לבאר, שכוונת הראשונים היא לארבע אצבעות במקום חיבורן לכף היד, שם רוחבן זהה או לכל הפחות דומה לרוחב אגודל ("מידות ושיעורי תורה", פרק ה' סעיף י"ז).

הטפח רחב מארבע אצבעות: אכן, ה"טור" (או"ח סימן תקפ"ו) מוכיח מן הגמרא, כי הטפח רחב מארבע אצבעות. שהנה, הגמרא אומרת, כי שיעורו של השופר הוא "כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן טפח"; הרי לנו, כי הטפח רחב מארבע אצבעות, מפני שיש לראות את השופר משני צידי האצבעות הלופתות אותו. אולם, קביעה זו נסתרת, לכאורה, מגמרא מפורשת במסכת מועד קטן (כ"ב) האומרת, כי שיעור קריעה על המת הוא טפח, שנאמר, "ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם - ואין אחיזה פחות מטפח". הרי לנו, כי הבד הנתפס בארבע אצבעות קרוי טפח, גם בלא השוליים - כמוכח לגבי שופר. מה הוא, איפוא, טפח? **ההבדל בין אחיזה לבין תפיסה:** הגאון רבי זאב בן אריה זצ"ל, אביו של רבי ישראל מסלנט זצ"ל, מיישב זאת (בחיידושי כאן) בתירוץ מבריק: יש אחיזה ויש אחיזה. באחיזה בעלמא, אחיזה רגילה, אין ידו של אדם אוגדת באצבעותיה אלא מעט פחות מטפח, זו היא אחיזת שופר. אולם, כאשר אדם אווז בכגד בחזקה לצורך קריעתו, בעל כורחו הוא תופס בו בכגד מעט יותר, לשם משיכתו בחוזקה, ונמצא שהבגד הכנוס בין אצבעותיו ארוך כדי טפח שלם.

שיעור הטפח במידות זמננו: שיעור הטפח במידות זמננו הוא 9.6 ס"מ לשיטת "חזון איש" זצ"ל ("שיעורין של תורה"), 8 ס"מ לשיטת רבי חיים נאה זצ"ל ("שיעורי תורה" עמוד רמ"ט), ויש המקטינים את השיעור עד לכדי 7.6 ס"מ ("מידות ושיעורי תורה" שם, סעיף י"ח).

דף כז/ב מת שנשרף

דינו של אפר המת

לאחר שואת יהודי אירופה, התעוררו שאלות הלכתיות רבות, קשות מנשוא, ביניהן השאלה המצמררת הבאה, מפיו של יהודי ניצול שואה: "עברתי דרך עיר קובל שבוהלין, עיר שהיתה פעם עיר ואם בישראל וכעת דרכי קובל אבלות. פה עומד שומם ובודד חצר האדמו"ר מטריסק שאליו נהרו חסידים מכל קצוי והלין ופולין. ובתוך החצר עומד בית המדרש סגור ומסוגר. כשהצצתי דרך החלון נרתעתי לאחורי - כותלי בית המדרש השטופים בדם הוכיחו שפה צבר האויב את קהלת קובל ופה במקום זה קידשו שם שמים וקבלו עליהם את הדין.

ופתאום צינה אחזתני וחרדת קודש עברה בכל אברי, ראיתי בפנה מזרחית צפונית חרות וכתוב בדם: נקום נקמת ה', המלה לא נגמרה, באמצע הכתיבה יצאה נשמתו הקדושה של הכותב בדמי לבו צואתו האחרונה. עמדתי כמאובן ושפתי נעות מבלי משים ריבונו של עולם, נקום נקמת דם עבדיך השפוך. ופתאום הרגשתי נגיעה בכתפי, נפנתי לאחורי ולפני עמד יהודי, היהודי היחידי שנשאר שכול וגלמוד בעיר קובל, ובתוך השיחה נשאלתי ממנו שאלה זו.

ליטול אפר הקדושים לקבורה בארץ ישראל: היות שהוא מתכוון לעזוב את עיר הדמים בה נשרפו ונהרגו כל בני משפחתו, הוא רוצה לקחת אתו מערמת אפר של הקדושים שנשרפו אחר כך בחצר בית המדרש, ובתוכם היו בני משפחתו כדי להביאם לארץ אבותינו... אבל כיון שהוא כהן הוא מסתפק אם מותר לו לקחת את אפרם של הקדושים הללו" (השאלה הובאה בשינוי לשון קלים. בשו"ת "פסקי עוזיאל", שאלות הזמן סימן ל"ט).

התשובה לשאלה זו, ברורה, לכאורה. משנה מפורשת (אהלות פרק ב' משנה ב') מובאת בגמרא, ובה נאמר, כי אפר המתים אינו מטמא, וכך נפסק להלכה (רמב"ם הל טומאת מת פרק ג' הלכה י', שאילת יעב"ץ

ומטרתו היא לרומם את נפשו עד שהדמיון בינו לבין קונו יתעצם וילך: האדם אינו יצור פשוט כל עיקר...

דף כה/א ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם **מדוע כתנות עור דוקא?**

"ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם" (בראשית ג/א).

מדוע דוקא כתנות עור?

הגאון הרואציובי זצ"ל ביאר זאת בדרך מחודדת: אילו היה מלבישם בגדים אחרים, היה עליהם לברך ברכת שהחינו לפני לבישתם, והרי לא היו לבושים! לפיכך, הלבישם כתנות עור, שעל בגדי עור, כידוע, אין מברכים "שהחינו" ("צפנת פענח").

נסא דברכתא

מעומקא דליבא

נשגרי בזאת ברכת מזל טוב

לרגל השמחה השרויה במעונם של

הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשו

הרה"ג משה מתתניהו וסרמן שליט"א

ביה"כ"ז אביעזר-גילה, ירושלים, הגן הטכנולוגי-מלחה

לרגל הולדת הבן

הרה"ג מנחם דרורי שליט"א

ביה"כ"נ אוהל יעקב - אלעד

לרגל הולדת הבן

בברכת התורה ולומדיה

מאורות הדף היומי

לעילוי נשמת

מרת **רבקה הירש** ע"ה

ב"ר מנחם אריה ז"ל נלב"ע כ"ד בסיון תש"ס

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידינו בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **שלמה קרופניק** ז"ל

ב"ר אריה ישראל ז"ל נלב"ע י"ט בסיון תשט"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידנו ר' **אריה ישראל שנטר** שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרן פרידמן** ז"ל

ב"ר חיים קלונימוס קלמן ז"ל נלב"ע כ' בסיון

תשנ"ט מיקירי בית המדרש סוכטשוב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם יעקב פרידמן** ז"ל

ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע כ"ה בסיון תשנ"ד

גבאי בית המדרש סוכטשוב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

חלק ב' סימן קס"ט, הובא ב"פתחי תשובה" יו"ד סימן שס"ט ס"ק ב', שכהן רשאי לקבור אפר של מת, אף על פי שיש ישראלים שיעסקו בכך, שכן, אפר של מת אינו מטמא.

אפר של גוף שלם, מטמא: אולם, בגמרא מבואר, כי הדברים אינם פשוטים כל עיקר, והריטב"א וראשונים נוספים כתבו, כי להלכה, אפר מת של כל המת מטמא, רק אפר של חלק מגופו של המת, אינו מטמא. לפיכך, כתב בספר "טעם ודעת" (מהגר"י פישוהוף שליט"א על הרמב"ם שם), כי במקרה זה, על הכהן להמנע מקבורת האפר ולהניח לישראלים לעסוק בכך. [כל האמור, הוא כאשר שילדת המת אינה קיימת, אם השילדה קיימת, האפר מטמא בכל מקרה].

הרמב"ם - "זה האפר במדרגת הגוף"??? ברם, לשונו הסתומה של הרמב"ם, טרדה את מנוחתם של מספר תלמידי חכמים, שכתב הרמב"ם (בפי המשניות שם): "חכמים שמו זה האפר במדרגת הגוף, כי כאשר נשרף יצא מדין המתים". החלק האחרון של דבריו, מובן היטב - הנשרף אין לו גוף כלל, ממילא אינו 'מת', ולפיכך אינו מטמא. אולם, מה כוונת הרמב"ם באומרו "חכמים שמו זה האפר במדרגת הגוף", דומה כי רוח הדברים סותרת להבנתנו, כי האפר אף אינו 'מת', ואילו במילים אלו הרמב"ם הליבש דמות של גוף על האפר!

אחרונים רבים ניסו את כחם להעמיד את דברי הרמב"ם על מקומם, ביניהם בעל "צפנת פענח" (תניינא עמוד 22, 111 ועוד) אשר טען, כי אפר של אדם מת מטמא, משום שהטומאה אינה פורחת עם שריפתו, ולא ביטלה המשנה דין טומאה כי אם מאפר של אדם שנשרף בחייו. לכך התכוון הרמב"ם "חכמים שמו זה האפר במדרגת הגוף, כי כאשר נשרף יצא מדין המתים". כלומר, הוא מעולם לא הפך לגוף מת, ולפיכך לא שרתה עליו טומאה כלל.

אך בעל "שרידי אש" זצ"ל (שו"ת חלק א' סימן קפ"א) תמה בכפליים. ראשית, הן לא יתכן שכל גופו של האדם יהפוך לאפר בעודו בחיים, שהרי במהלך השריפה הוא נופח את נשמתו, ואם כן, אין בנמצא אפר מת שעליו נפסק כי אינו מטמא [בבית מדרשו העירו, כי גם אבר שנקטע מאדם מטמא. מעתה, ניתן להעמיד את המשנה באדם חי שאחד מאיבריו נשרף והפך לאפר, והמשנה קובעת שאפר זה אינו מטמא]. בנוסף לכך הוא מוכיח מן הגמרא, כי אפר המת אינו מטמא. בגמרא מבואר, כי יש שתי אפשרויות שמת ייצא מפתח המקום שבו הוא שוהה, בלא שטומאת מת תעבור דרך הפתח. **א.** שאיבריו יופרדו זה מזה כך, שאין באחד מהם שיעור כזית הדרוש לטומאה. **ב.** שהמת יישרף. הרי לנו, כי אפרו של מת שנשרף אינו מטמא.

ה'תיקון שהפך את פירושו על פניו: ואילו בעל "מלמד להועיל" (שו"ת יו"ד סימן קי"ד) טען, כי מקור הטעות בעת העתקת דברי הרמב"ם מן השפה הערבית ללשון הקודש. במקור היה כתוב "סגיף", שפירושו סיד. כלומר, הרמב"ם כתב, כי האפר הוא במדרגת הסיד, שאינו מטמא. והמעתיק 'תיקן' וכתב 'הגוף' תחת 'סגיף'... לאחר שנים הופיע תרגומו של הרב קאפח על פירושו של הרמב"ם על המשנה, והוא מתרגם: "גבס". אין, איפוא, כל תמיהה.

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת נדה דף כ"ב יום שלישי כ"ב בסיון

הזהר עם השרץ!

היה זה לפני שנים רבות, בתקופה שבה הצליחו לשמור על טהרה ולא להיות טמאים. ילד נכנס לבית בריצה, כשהוא עולז ושמח ומחזיק בידיו שרץ מת. אחותו הגדולה נזעקה וקראה לעברו: "הזהר! אֵתָה נִטְמֵאתָ מִן הַשָּׂרֵץ הַמֵּת! כְּדָאי שֶׁתִּצָא מִן הַבַּיִת כְּדֵי שֶׁהַשָּׂרֵץ לֹא יִגַע בְּשׁוּם דָּבָר טָהוֹר".

הָאֵב עֶבֶד בְּחֶצֶר בְּנוֹשׁ עֵטָבִים, וְכֹאשֶׁר שָׁמַע אֶת חֲלוֹפֵי הַדְּבָרִים, הוּא נִכְנָס אֶל הַבַּיִת וְלֹאֲחֶרֶת שֶׁשָּׁבַח אֶת בָּתּוֹ עַל זְהִירוֹתָהּ בְּעִנְיֵי טְהָרָה וְטָמְאָה, הוּא הִתְבּוֹנֵן בְּתוֹךְ הַקֶּפֶסָא, וְאָמַר: "אֵין שׁוּם בְּעִיָּה עִם הַשָּׂרֵץ הַזֶּה, הוּא אֵינוֹ מְטַמֵּא".

- "לְמָה? אָבִיא!" שָׁאָלוּ שְׁנֵי הַיְלָדִים בְּצוֹתָא, וְהוּא הִשִּׁיב: "שָׂרֵץ שֶׁהֵתִיבֵשׁ לְגַמְרִי, עַד שֶׁלֹּא יִחְזֹר לְהֵיּוֹת לַח אֶפְלוֹ לְאַחַר שֶׁיִּשְׁהוּ אוֹתוֹ בְּמֵיִם עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת - אֵינוֹ מְטַמֵּא!"

למנוי גליון לילדים חייג:
1700-500-151
חודש היכרות חינם

הכנס 2

למגידי השיעורים

התכנית החדשה "לומדים בשלמות"
מלגת הצטרפות למגידי שיעורים - 1,000 ₪
לפרטים: 03-7659632